

Experiències, apropiació del lloc i distorsions en la comunicació. Implicacions en la conservació de la natura.

Enric Pol

Catedràtic de Psicologia Social i Psicologia Ambiental- Universitat de Barcelona

Dir *Màster en Intervenció i Gestió Ambiental: Persona i Societat* (30 anys!)

Coord: Grup Recerca en Psicologia Social, Ambiental i Organitzacional (SGR)

- ✓ *Experiències*
- ✓ *Apropiació del lloc i*
- ✓ *Distorsions en la comunicació.*
- ✓ *Implicacions en la conservació de la natura*

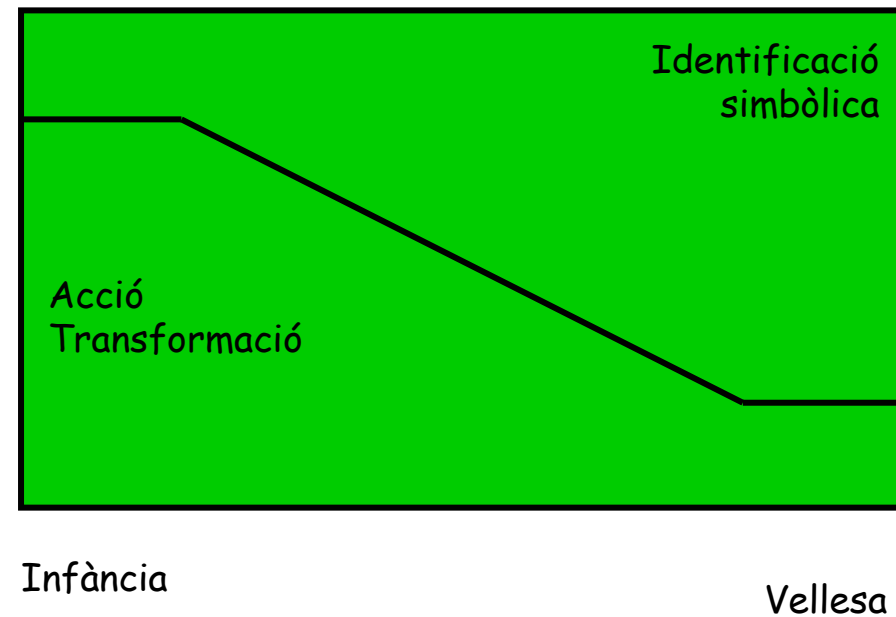
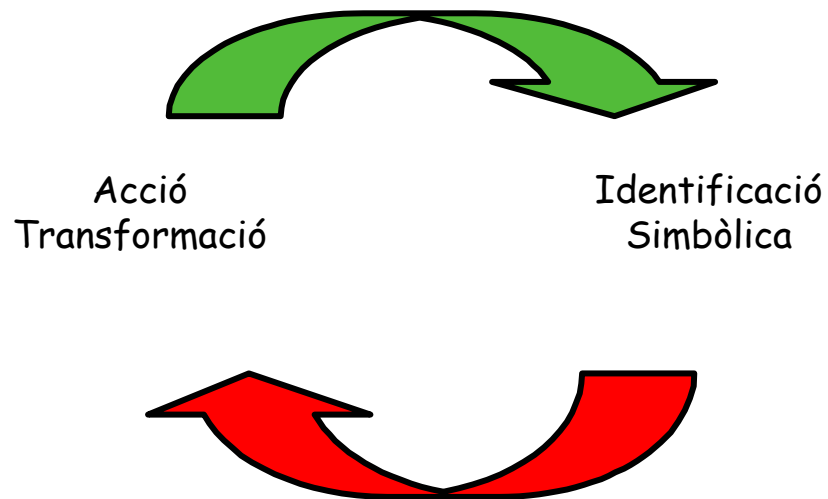

*‘El ladrón siempre vuelve
al lugar del crimen...’*

*saber
popular*

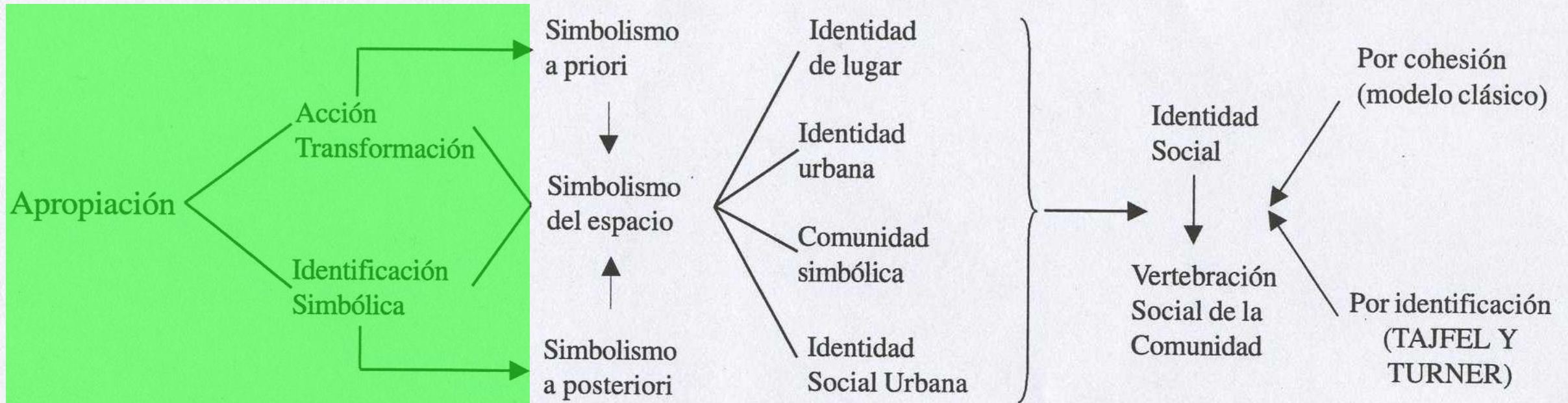
Apropiació de l'Espai

Sentiment de 'propietat' o pertinença, independent de la situació legal.
Pot ser per ús o per identificació (Korosec-Serfaty, 1976)

Model Dual de l'apropiació
Pol, 1996, 2002

Apropiació, simbolisme, identitat, vertebració social de la comunitat

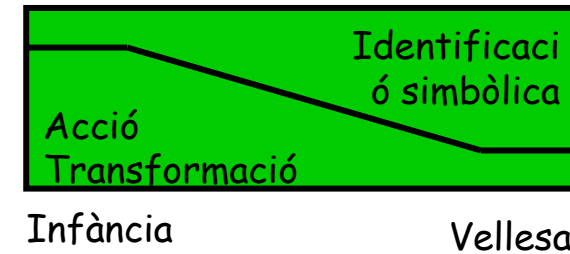
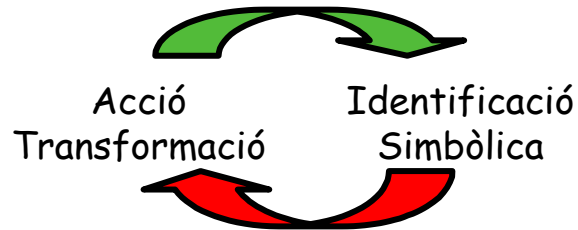
CONSTRUCCIÓN SOCIAL DEL ESPACIO

(en el sentido de Lefebvre)
Pol. 1987, 1996, 2002

Apropiació de l'Espai

Sentiment de 'propietat' o pertinença, independent de la situació legal.

Pot ser per ús o per identificació (Korosec-Serfaty, 1976)

Creació social de la identitat

- **Teories tradicionals** (Sherif, 1936; Allport, 1924; Levin 1945 i altres): creació des del treball col·lectiu, reivindicatiu, que crea **cohesió** i des d'ella, **crea identitat**.
- **Teories de la identificació** (Tajfel i Turner, 1979, i altres) Ens identifiquem amb el **lloc 'amb valor simbòlic'** per al nostre grup de referència (i amb que volem que ens identifiquin). Això li dóna valor i **pot generar cohesió de grup**.

Can Sabaté. Diseny participatiu.
Interior d'illa verd. 30 anys

La Capa. Diseny d'estudi.
Interior d'Illa 'dur'
25 anys, 3 remodelacions integrals

Grups focalitzats en el present

Prioritzen la significació **funcional** (assoliment, plans, ús i consum de recursos existents)

Grups d'orientació temporal tradicional

- ✓ L'entorn, a més de la seva **significació funcional**, té també un **valor històric** de la història del grup.
- ✓ **Enforteix** i preserva els **vincles** entre les generacions passades i l'actual.
- ✓ La resposta afectiva dels referents tradicionals varia en **funció de l'amenaça percebuda**.
- ✓ Implica un **dipòsit de significats latents** al que els membres del grup s'hi acosten per **afirmar** els seus **vincles** amb el passat

Grups amb orientació temporal futurista

Alguns llocs esta fortament associats amb **expectatives**, esperances, interessos o preocupacions del grup sobre el futur

Grups amb una orientació coordinada

Se senten **vinculats tant** a les **generacions passades com a les futures**. Valoren la qualitat del seu present en relació a les experiències prèvies i a les anticipades i innovadores.

Determinats processos de movilitat social i de resistència al canvi poden estar generats pel valor simbòlic i la càrrega afectiva dipositada en els entorns

Si l'orgànica
va al marró,
bé!

Si no hi va, no ve.

Si llencem els residus orgànics al marró es transformen en compost per fertilitzar el sòl i tornem a donar vida a l'orgànica.

No barregis l'orgànica amb els altres residus.

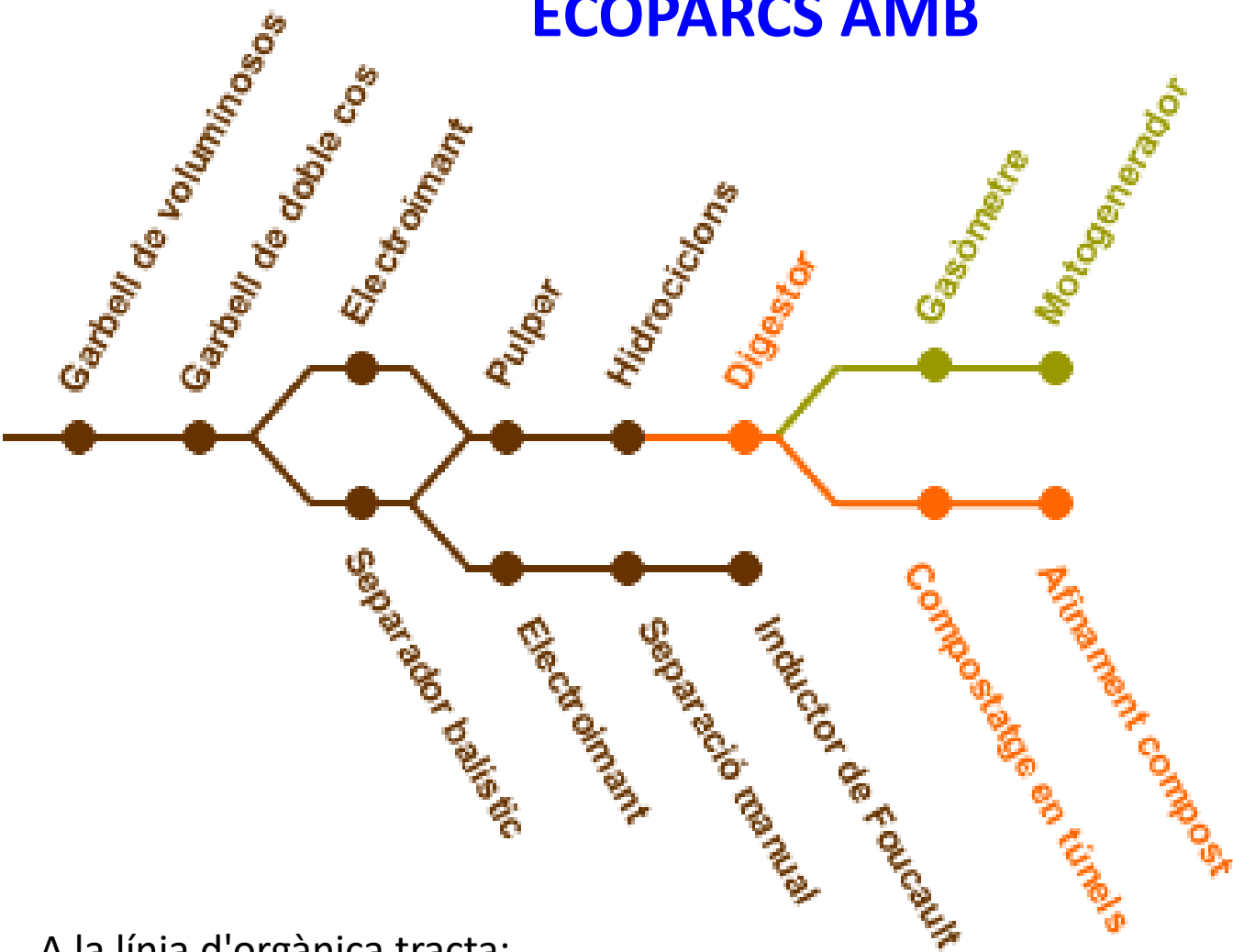
012
gencat.cat

Generalitat
de Catalunya

ECOPARCS AMB

- La que procedeix de la **línia de resta** es composta, és a dir, es deixa descompondre en condicions controlades, en el que tècnicament s'anomena **fermentació aeròbica**. Com a resultat d'aquest procés, s'obté **bioestabilitzat**, que es podrà utilitzar per **aplicacions no agrícoles**.
- La que procedeix de la **línia d'orgànica** passa per un procés de **metanització**, és a dir, per una fermentació anaeròbia durant la qual es genera **biogàs**. El biogàs obtingut s'utilitza per generar electricitat d'una manera neta i renovable. Després de la metanització, la matèria orgànica ja fermentada també **es composta**.

Compost i bioestabilitzat, un adob orgànic que, **depenent de la qualitat dels residus** a partir dels quals es produeix, es pot emprar en agricultura, jardineria o rebliment de sòls. (...en funció de la procedència web Montcada)

A la línia d'orgànica tracta:

- Fracció orgànica dels residus municipals**, (...) procedents de la recollida selectiva municipal (contenidors marrons).
- Orgànica de mercats i altres grans productors**: residus orgànics separats a mercats i en altres centres.

http://www.amb.cat/es/web/medi-ambient/residus/instalacions-i-equipaments/detall/-/equipament/ecoparc-zona-franca/350026/11818?_EquipmentSearchListPortlet_WAR_AMBSearchPortletportlet_pageNum=1&_EquipmentSearchListPortlet_WAR_AMBSearchPortletportlet_format=map&_EquipmentSearchListPortlet_WAR_AMBSearchPortletportlet_restringit_view_schedule=null&_EquipmentSearchListPortlet_WAR_AMBSearchPortletportlet_lang=es_ES&_EquipmentSearchListPortlet_WAR_AMBSearchPortletportlet_subambit=medi_ambient.residus_ecoparc&_EquipmentSearchListPortlet_WAR_AMBSearchPortletportlet_detailBackURL=%2Fes%2Fweb%2Fmedi-ambient%2Fresidus%2Finstalacions-i-equipaments%2Fllistat&_EquipmentSearchListPortlet_WAR_AMBSearchPortletportlet_type=medi_ambient.residus_ecoparc

ECOPARCS AMB

- La que procedeix de la **línia de resta** es composta, és a dir, es deixa descompondre en condicions controlades, en el que tècnicament s'anomena **fermentació aeròbica**. Com a resultat d'aquest procés, s'obté **bioestabilitzat**, que es podrà utilitzar per **aplicacions no agrícoles**.

- La que procedeix de la **línia d'orgànica** passa per un procés a dir, per una fermentació anaeròbica que genera **biogàs**. El biogàs es pot utilitzar per generar electricitat d'una manera sostenible. També de la metanització, la matèria orgànica també **es composta**.

amb adob orgànic que, **dependent** de la procedència, a partir dels quals es produeix, per exemple, jardineria o rebliment de sòls. (...en funció de la procedència web Montcada)

Si no hi va, no ve.

Si llencem els residus orgànics al marró es transformen en compost per fertilitzar el sòl i tornem a donar vida a l'orgànica.
No barrejis l'orgànica amb els altres residus.

A la línia d'orgànica tracta:

- Fracció orgànica dels residus municipals**, (...) procedents de la recollida selectiva municipal (contenidors marrons).
- Orgànica de mercats i altres grans productors**: residus orgànics separats a mercats i en altres centres.

http://www.amb.cat/es/web/medi-ambient/residus/instalacions-i-equipaments/detall/-/equipament/ecoparc-zona-franca/350026/11818?_EquipmentSearchListPortlet_WAR_AMBSearchPortletportlet_pageNum=1&_EquipmentSearchListPortlet_WAR_AMBSearchPortletportlet_format=map&_EquipmentSearchListPortlet_WAR_AMBSearchPortletportlet_restringit_view_schedule=null&_EquipmentSearchListPortlet_WAR_AMBSearchPortletportlet_lang=es_ES&_EquipmentSearchListPortlet_WAR_AMBSearchPortletportlet_subambit=medi_ambient.residus_ecoparc&_EquipmentSearchListPortlet_WAR_AMBSearchPortletportlet_detailBackURL=%2Fes%2Fweb%2Fmedi-ambient%2Fresidus%2Finstalacions-i-equipaments%2Fllistat&_EquipmentSearchListPortlet_WAR_AMBSearchPortletportlet_type=medi_ambient.residus_ecoparc

- ✓ Té un impacte real
- ✓ Capacitat de ser recordada
- ✓ Més efectista que efectiva
- ✓ Polèmica

- El comportament que se'ns demana és harmònic amb els hàbits socialment establerts?

Tradició dels
drapaires...
Trencar el vidre?

- Coneixem i diferenciem prou els materials?

Hem de fer cas a les
3R????

Font Vella
 AGUA MINERAL NATURAL
 Manantial Font Sacalm (Sant Hilari Sacalm-Girona)

por su pureza,
 por su delicado
 sabor, por su perfecto
 equilibrio y por su
 mineralización
 débil. Font Vella
 se encuentra
 en aquellos
 establecimientos
 que cuidan la
 calidad hasta los
 más pequeños
 detalles.

109-109-109
 08 507 59

50 d
 Comarca de la Garrotxa
 D.O. de la Garrotxa (España)

(Granada)
 AGUA MINERAL NATURAL

Agua mineral natural de mineralización débil. Indicada para dietas pobres en sodio. Indicada para la preparación de alimentos infantiles. Conservar en lugar limpio, fresco y seco. Proteger de la luz solar y de olores agresivos. Una vez abierto el envase mantener en frío y consumir en los 2-3 días siguientes a su apertura. Evitar contacto directo con el suelo. Por su seguridad: exija que se abra la botella en su presencia y no reutilice el envase.

TERMOSELLADO EXCLUSIVO*

ANÁLISIS QUÍMICO (mg/L):

Manantial Bronchales 5
 Centro Nacional de Tecnología y Seguridad Alimentaria Oct 2015

Conservar en lugar fresco y seco. Preservar de olores intensos y de la luz solar. No reutilice este envase y ayúdenos a reciclar depositándolo en el contenedor indicado. Preferentemente consumir antes de la fecha indicada en el lote (ver botella).

Paraje el
 R.S.Nº 27.1

 PET
 ENVASE ECOLOGICO

 TIRA ESTE ENVASE AL CONTENEDOR AMARILLO

2L

Missatge contundent...

Missatge polisemic...

Missatge inexacte...

Missatge no harmònic amb els hàbits dominants...

Missatge canviant...

Risc de percepció d'engany

Titular de (certa) premsa, bastant recursiu i repetitiu en el temps...

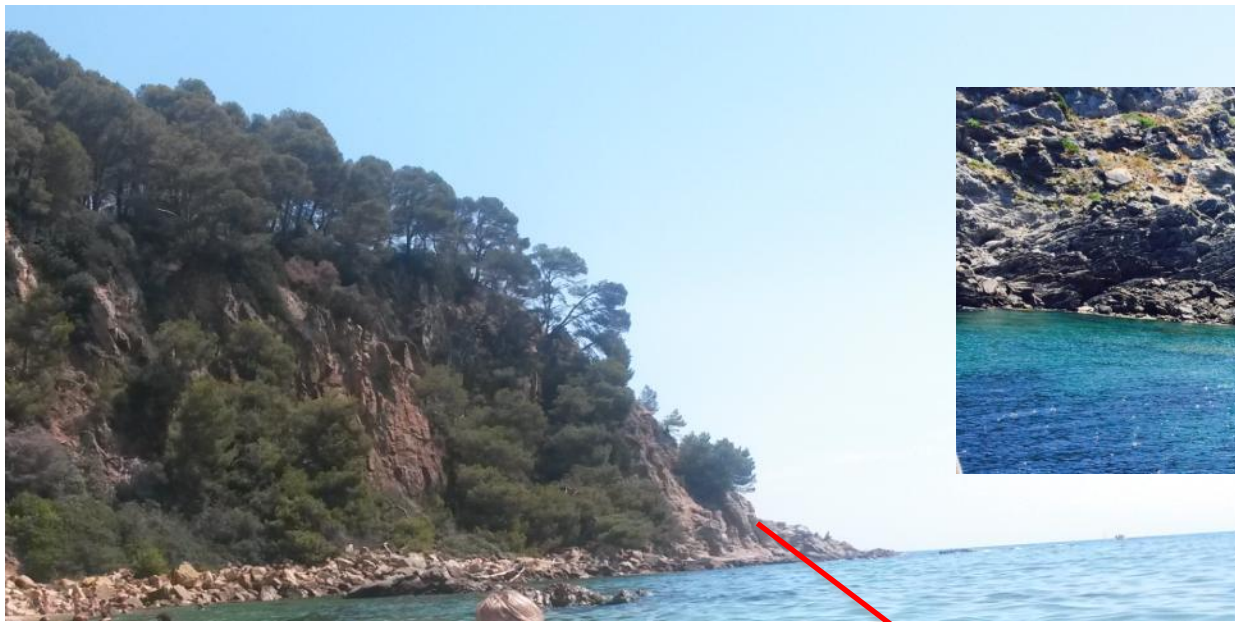
“Las Mentiras del Ecologismo...”

Cada tecnologia requereix un comportament “sostenible” específic...

Totes les tecnologies están destinades a canviar inevitablement...

→ El comportament requerit, també

Deixar sempre en el missatge la porta oberta al canvi

Amb un increment de 2 graus...
(exemple de Javier Martin Vide, expert en Canvi Climàtic)

COMUNICACIÓ/MISSATGE EFICIENT?

Comunicació o actitud?

- ✓ Missatges verbals i comportaments institucionals **contradictoris**
- ✓ Missatge prou clar, però desconeixement de **com fer** el que se'ns demana
- ✓ **Sobre esforç** excessiu per fer allò que creiem hem de fer
- ✓ L'emissor no té el **crèdit** suficient i genera **reactància** o rebuig obert al missatge en el ciutadà

Existeix **ECO-FATIGA** i per extensió,
cansament del '**sostenibilisme**'

CONFIANÇA EN LES FONTS

Tabla 11. Plataformas informativas más fiables (%)

	1996	2005
Organizaciones ecologistas	60,5	13
Los científicos	34,4	13,8
Las asociaciones de consumidores	8,2	2,4
Los partidos políticos	0,9	1,5
La Administración pública	3,5	5,6
Los sindicatos	0,6	0,5
Las empresas	0,6	2,4
Los medios de comunicación	21,8	85,3
Los profesionales de la enseñanza	5,5	5,9
Los organismos internacionales	10,1	8,8
Ninguna	2,2	3,2
NS	13,3	4,1
NC	0,2	0,8
(N)	2.489	868

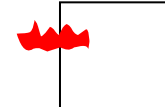
Pregunta: De las siguientes fuentes de información sobre el medio ambiente, ¿cuáles son las dos que considera más fiables? (MÁXIMO DOS RESPUESTAS).

Fuente: Elaboración propia a partir de los datos del CIS (Estudios 2209 y 2590).

Canvis en la comunicació?

- ✓ Administracions públiques, principals emissors de consignes pro-sostenibilitat
Obligacions en Residus (confoses i relaxades després) ,
80Km/h imposats i després eliminats (però no),
Energia (energies alternatives, xarxes elèctriques, etc)
- ✓ ONGs i Associacions cíviques
- ✓ Utilització interessada dels Mass Media
...crisi nuclear del Japó
- ✓ Efecte de la CRISI Canvi èmfasi i ubicació info en les seccions de la premsa (de local i propera a abstracta, distant i inabastable)
- ✓ Inestabilitat del missatge:
Degradació ambiental?
Crisi petroli
Biodiversitat?
Forat Capa d'ozó?
Canvi Climàtic?
Energia?...

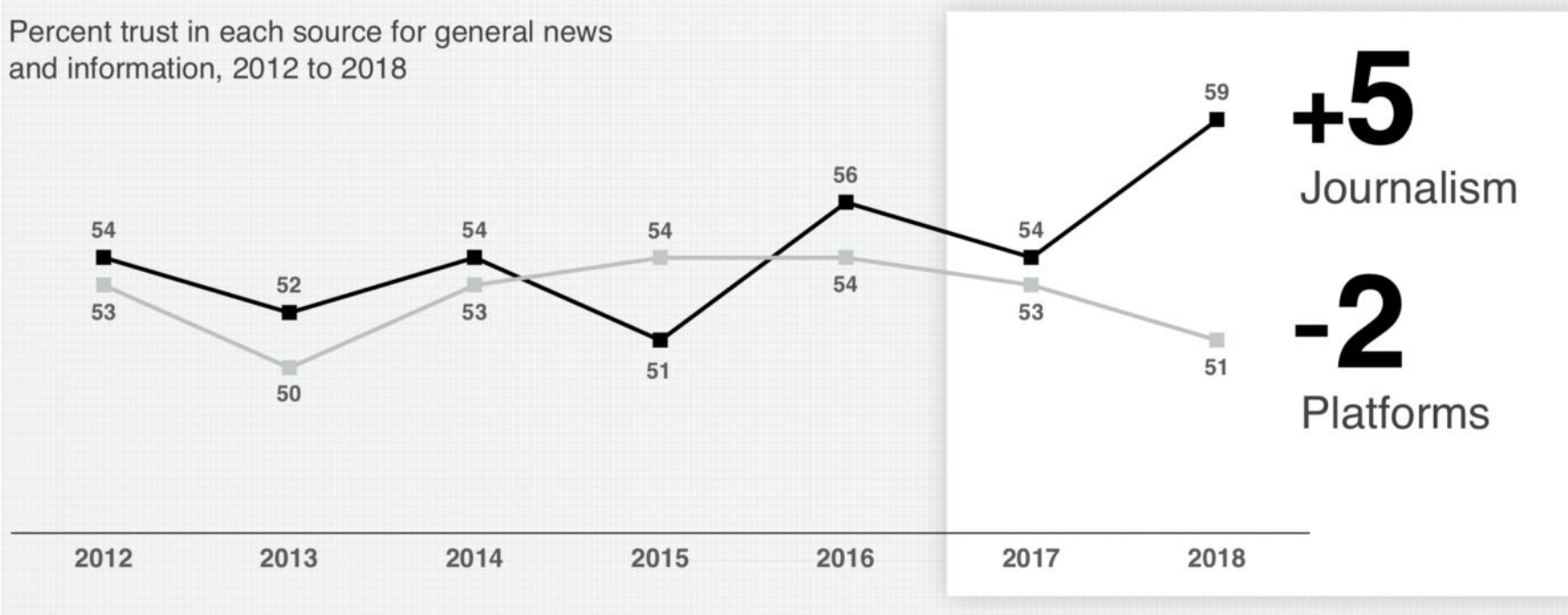
Debat tecnològic-credibilitat dels emissors dins el debat

MEDIA | JOURNALISM | PLATFORMS

While Trust in Platforms Declines, Trust in Journalism Rebounds

Percent trust in each source for general news and information, 2012 to 2018

Source: 2018 Edelman Trust Barometer. COM_MCL. When looking for general news and information, how much would you trust each type of source for general news and information? Please use a nine-point scale where one means that you "do not trust it at all" and nine means that you "trust it a great deal." (Top 4 Box, Trust), question asked of half of the sample. General population, 25-market global total.

Journalism is an average of traditional media and online-only media. Platforms is an average of search engines and social media.

QUÈ HEM PERDUT EN EL CAMÍ...

Els models d'explicació individual «dominants» no tenen suficientment en compte els factors contextuals que poden modificar radicalment el comportament, malgrat una actitud “positiva”

A més, les formes de comunicació i d'explicació dels canvis relacionats amb els canvis “normals” de la tecnologia, en lloc de facilitar la transició, acaben generant escepticisme i incredulitat en relació a allò que ha estat considerat «durable» fins aquell moment.

→ no sabem pas amb certesa que és un comportament durable o sostenible.

Això posa els processos de comunicació en el centre de l'objecte d'anàlisi quan ens ocupem de la “sostenibilitat”.

Les teories de la «Recompensa» son amplement utilitzades, però em oblidat el «plaer de ser causa» (Piaget)

La psicologia/sociologia/antropologia/gestió ambiental està necessàriament

reiligada a les particularitats de cada lloc, de cada ecosistema

SOCIALIZACIÓ \neq Educació o formació reglada

El procés pel qual la persona interioritza els valors, els hàbits, els rols, les tradicions, la cultura de la societat on viu, i desenvolupa la seva identitat i es construeix com a persona

Socialització primària: Es desenvolupa a la família i al seu entorn social proper durant la primera infantesa. Hi intervé també l'escola, els mass media i les TIC. Aporta els models, valors i rols amb els quals el nen s'identifica i se'ls apropia. Hi intervé una gran càrrega afectiva familiar.

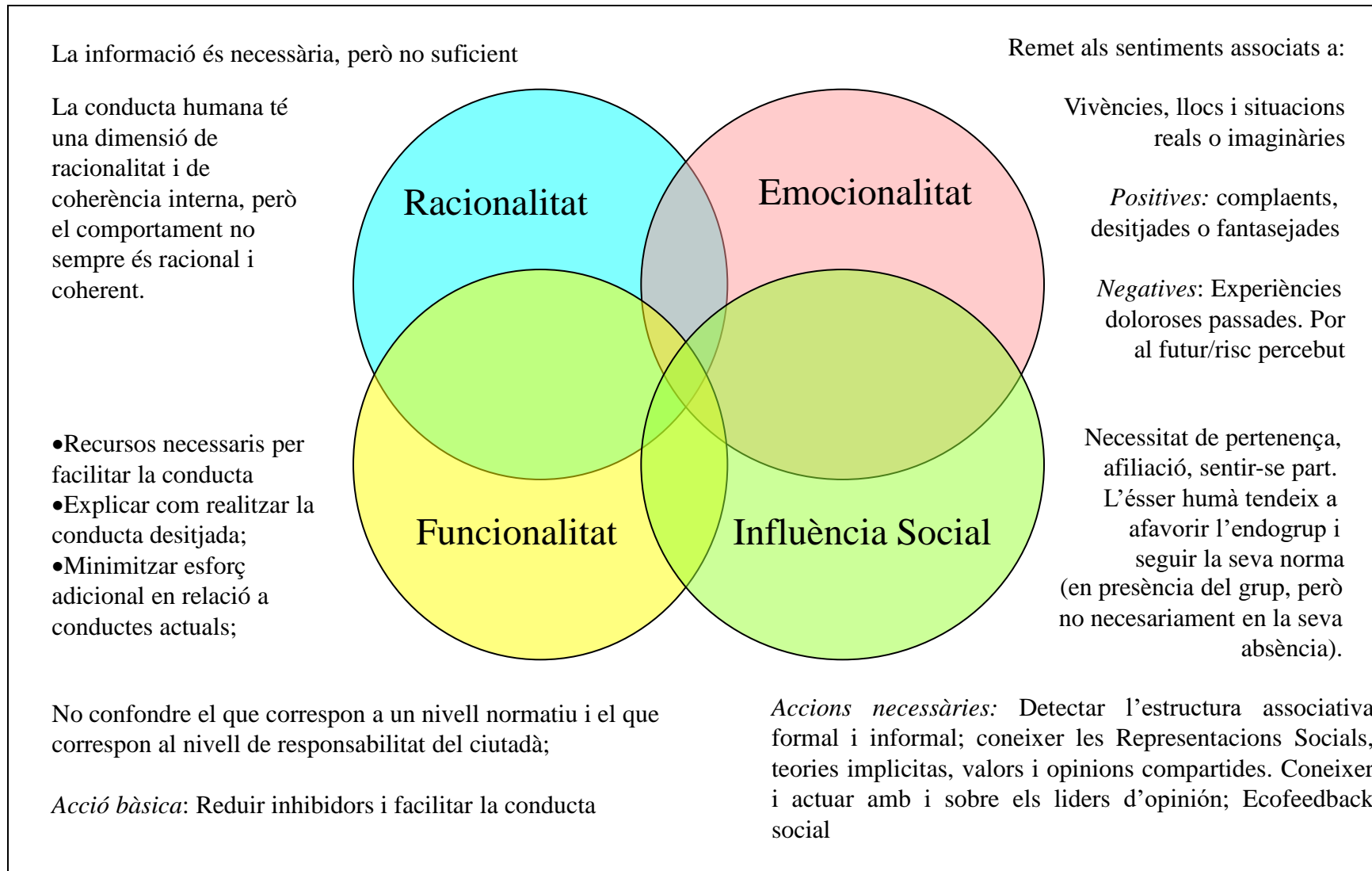
Socialització secundària: incorpora nous agents de socialització (carrer, institut, TIC, discoteca, clubs esportius, religiosos, etc.). No venen imposats, com a la primària, són escollits. Menys component afectiva familiar i major paper de la influència social (dels grups amb els que es vol identificar i que l'identifiquin)

Resocialització: procés pel qual s'interioritzen models, valors, rols i comportaments diferents als de la societat en que s'havia socialitzat. Procés permanent al llarg de la vida

El mecanisme d'interiorització no són automàtics, necessiten reforçaments i condicions contextuais específics

Creences errònies o confoses

- ✓ Es tracta l'ésser humà com a racional,
però NO HO ÉS, és RACIONALITZADOR (reviseu Festinger)
- ✓ Tenir la informació assegura un comportament coherent...
(pregunteu als fumadors...)
- ✓ L'actitud és un bon predictor de la conducta...
...I molts cops és a l'inrevés
- ✓ Debat històric sense fi, entre:
Presumpta Psicologia filosòfica Vs Presumpta Psic Científica
positivistes, fenomenòlegs, constructivistes...
Psicoanalistes, conductistes, gestàtics, cognitivistes,
interaccionistes simbòlics, humanistes, etc

Model de les 4 Esferes. Pol, 2000

Com intentem canviar els hàbits, els comportaments i les visions?

- ✓ Amb Informació? Creem opinió, imatges i representacions compartides, valors socials
- ✓ Amb publicitat? Creem o activem necessitats i comportaments puntuals, passatgers, poc duradors si no hi ha continuïtat
- ✓ Amb educació (ambiental o per a la sostenibilitat)?
Creem hàbits i valors estables a mig i llarg termini
- ✓ Posant els recursos des de la Gestió?
Facilitem els comportaments desitjats
- ✓ Forçant el comportament des de la prohibició?
Incidim puntualment en comportaments mentre dura el càstig, a vegades genera nous hàbits, si va acompanyat d'altres estratègies... Però pot generar rebot

Sobre el canvi de comportament...

Teories clàssiques actitud-conducta. 3 components: Cognitiva, afectiva, connativa

Teories socio-cognitives: Importància de la informació – acció raonada – norma subjectiva

Teories del reforç (conductistes): Millor premiar la conducta desitjada que castigar la que es vol evitar

Plaer de ser Causa: Teories del Desenvolupament (Piaget) - Repetició // psicoanàlisi

Teories psicoanalítiques: causes profundes i no assolibles sense una PsAnàlisi.

Pulsions (+ Plaer de ser causa)

Teories del Feedback: Informar dels efectes de la conducta (i el seu ajustament als estàndards esperats)

Teories de la Comunicació Persuasiva: Missatges recordables i contundents

Teories de la Dissonància Cognitiva

L'actitud s'ajusta a la conducta realitzada, eludeix el malestar de la contradicció

Teories de la Influència Social

La persona tendeix a fer el que creu que els altres que són amb ell/ella esperen → conèixer l'estructura dels grups de referència → incidir primer sobre els valors i pautes de comportament del grup

L'Ambientalisme s'activa quan és assumit com a tret positiu de la comunitat (com a part de la identitat)

xarxes socials (Jaeger, Dürrenberg, Kastenholz, i Truffer (1993). Gardner i Stern (1996) Ostron (1990). Identitat-sostenibilitat (CIS, 2002) Acció col·lectiva per 'estimular' l'acció individual (Friedman, 2002).

Dimensions teòriques

- ➔ Necessitat d'estratègies complementàries Oskamp (1995 a,b) i Schultz, Oskamp i Manieri (1995):
- ✓ reforçament econòmic
 - ✓ eliminació d'obstacles per a la conducta desitjada
 - ✓ comunicació persuassiva
 - ✓ informació dels resultats de la conducta (feedback)
 - ✓ establiment de metes voluntàries pels mateixos interessats
 - ✓ compromís personal públic (p.e. signatura d'un manifest, d'un contracte-programa, expressar opinió en públic, etc).
- ➔ Canvi de conducta per tècniques de reforçament i després canvi d'actitud per reduir la disonància en la línia de Festinger i Carlsmith (Bator i Cialdini, 2000)

Risc objectiu =
Percepció de risc?

epol@ub.edu

Gràcies per la vostra atenció